Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

XIZMAT QO'LLAB-QUVVATLASH KORXONALARIDA AKTIVLAR BOSHQARUVINI RAQAMINGIZ VA BOSHQARUVI SAMARADORLIKKA OLIB BORADI

Shavqiyev Erkin
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
“Raqamli iqtisodiyot” kafedrasi professori
erkinshavqiyev175@gmail.com

Danayeva Zulhumor Abdusodiq qizi
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi
danayevazulhumor275@gmail.com

Annotatsiya: Raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi korxonalarda aktivlarni boshqarish tizimlarini tubdan o‘zgartirmoqda. Xususan, xizmat ko‘rsatish korxonalarida aktivlar boshqaruvini raqamlashtirish resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, operatsion xarajatlarni qisqartirish, boshqaruv qarorlarining aniqligini kuchaytirish hamda korxonalarning raqobatbardoshligini ta’minlashning muhim omiliga aylanmoqda. Mazkur maqolaning maqsadi xizmat ko‘rsatish korxonalarida aktivlar boshqaruvini raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorlikka ta’sirini nazariy va amaliy jihatdan baholashdan iborat. Tadqiqot davomida iqtisodiy tahlil, taqqoslash, umumlashtirish hamda ekonometrik yondashuvlardan foydalanildi.

Kalit so‘zlar: aktivlar boshqaruvi, raqamli iqtisodiyot, xizmat ko‘rsatish sohasi, iqtisodiy samaradorlik, raqamlashtirish, korxona faoliyati, rentabellik, raqamli transformatsiya

Аннотация: Стремительное развитие цифровой экономики оказывает существенное влияние на трансформацию систем управления активами предприятий. В сфере услуг цифровизация управления активами становится важным фактором повышения эффективности использования ресурсов, сокращения операционных затрат, совершенствования управленческих решений и обеспечения конкурентоспособности предприятий. Целью данного исследования является оценка влияния цифровизации управления активами на экономическую эффективность предприятий сферы услуг. В исследовании использованы методы экономического анализа, сравнительного исследования, обобщения и эконометрического моделирования.

Ключевые слова: управление активами, цифровая экономика, сфера услуг, экономическая эффективность, цифровизация, рентабельность, цифровая трансформация, управление ресурсами.

Abstract: The rapid development of the digital economy has significantly transformed asset management systems across enterprises. In service enterprises, digitalization of asset management has become a critical factor in improving resource utilization efficiency, reducing operational costs, enhancing managerial decision-making, and strengthening competitiveness. The purpose of this study is to evaluate the impact of digital asset management on the economic efficiency of service enterprises. The research employs economic analysis, comparative assessment, generalization methods, and econometric approaches.

Keywords: asset management, digital economy, service sector, economic efficiency, digitalization, profitability, digital transformation, enterprise performance.

Kirish

Jahon iqtisodiyotida raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi xo‘jalik yurituvchi subyektlar faoliyatini tashkil etishning yangi bosqichini boshlab berdi. So‘nggi yillarda raqamli iqtisodiyot iqtisodiy o‘sishning eng muhim omillaridan biri sifatida e’tirof etilib, ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish jarayonlarining samaradorligini oshirishda hal qiluvchi rol o‘ynamoqda. Xususan, korxonalar faoliyatida ma’lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash va ulardan foydalanish imkoniyatlarining kengayishi

aktivlarni boshqarish tizimlarini takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirdi. Xizmat ko‘rsatish sohasi zamonaviy iqtisodiyotning eng yirik va dinamik rivojlanayotgan segmentlaridan biri hisoblanadi. Rivojlangan mamlakatlarda xizmatlar sektorining yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 65–80 foizgacha yetgan bo‘lsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda ham ushbu ko‘rsatkich izchil o‘sib bormoqda. O‘zbekistonda ham xizmatlar sohasi iqtisodiy rivojlanishning asosiy drayverlaridan biriga aylanib, aholi bandligi, daromadlari va tadbirkorlik faoliyatini kengaytirishda muhim o‘rin egallamoqda.

Mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilanib, ushbu yo‘nalishda keng ko‘lamli institutsional va tarkibiy islohotlar amalga oshirilmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasiga oid farmon va qarorlarida iqtisodiyot tarmoqlarini raqamlashtirish, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish hamda boshqaruv tizimlarini modernizatsiya qilish vazifalari belgilangan. Mazkur hujjatlar korxonalar faoliyatida aktivlarni boshqarishning innovatsion usullarini qo‘llash uchun muhim huquqiy asos yaratmoqda. Aktivlar korxona faoliyatining moddiy va moliyaviy negizini tashkil etadi. Asosiy vositalar, nomoddiy aktivlar, aylanma mablag‘lar va boshqa resurslardan samarali foydalanish korxonaning moliyaviy natijalariga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli aktivlarni boshqarish tizimini takomillashtirish korxona raqobatbardoshligini oshirishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Biroq an’anaviy boshqaruv tizimlari ko‘plab hollarda ma’lumotlar almashinuvi sekinligi, monitoringning murakkabligi va qarorlar qabul qilishdagi subyektivlik kabi muammolar bilan tavsiflanadi.

Raqamli texnologiyalar ushbu muammolarni bartaraf etish imkonini bermoqda. Bugungi kunda korxonalarda ERP (Enterprise Resource Planning), CRM (Customer Relationship Management), IoT (Internet of Things), Big Data, sun’iy intellekt va bulutli texnologiyalar asosida aktivlarni boshqarish tizimlari keng qo‘llanilmoqda. Mazkur texnologiyalar real vaqt rejimida aktivlar holatini monitoring qilish, resurslar harakatini nazorat qilish, xarajatlarni optimallashtirish va boshqaruv qarorlarini avtomatlashtirish imkoniyatini yaratadi. Xizmat ko‘rsatish korxonalarida aktivlar boshqaruvining o‘ziga xos jihati shundaki, bu yerda moddiy aktivlar bilan bir qatorda nomoddiy aktivlar, axborot resurslari va inson kapitalining ahamiyati ham yuqori hisoblanadi. Shu bois raqamlashtirish jarayoni nafaqat moddiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshiradi, balki xizmatlar sifati va mijozlar qoniqish darajasiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Xalqaro amaliyotda aktivlar boshqaruvini raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorlikka ta’siri bo‘yicha ko‘plab tadqiqotlar amalga oshirilgan bo‘lsa-da, xizmat ko‘rsatish korxonalari misolida ushbu masala hali ham dolzarbligicha qolmoqda. Ayniqsa, raqamli iqtisodiyot shakllanishining zamonaviy bosqichida aktivlar boshqaruvining iqtisodiy natijalarga ta’sirini kompleks baholashga qaratilgan ilmiy izlanishlar yetarli emas.

O‘zbekiston sharoitida ham xizmat ko‘rsatish korxonalarida aktivlar boshqaruvini raqamlashtirish jarayonlari jadallashayotgan bo‘lishiga qaramasdan, uning iqtisodiy samaradorlikka ta’sirini baholashga oid ilmiy tadqiqotlar soni cheklangan. Mavjud tadqiqotlarning aksariyati raqamli texnologiyalarni joriy etishning texnik jihatlariga qaratilgan bo‘lib, iqtisodiy natijalar, rentabellik, aktivlar aylanuvchanligi va resurslardan foydalanish samaradorligi bilan bog‘liq masalalar yetarli darajada yoritilmagan. Mazkur holat tadqiqot mavzusining dolzarbligini belgilaydi. Tadqiqotning asosiy maqsadi xizmat ko‘rsatish korxonalarida aktivlar boshqaruvini raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorlikka ta’sirini nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilish, uning iqtisodiy natijalarga ta’sir etuvchi mexanizmlarini aniqlash hamda samaradorlikni oshirish bo‘yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot natijalari xizmat ko‘rsatish korxonalarida aktivlarni boshqarish tizimini takomillashtirish, raqamli transformatsiya jarayonlarini jadallashtirish va iqtisodiy samaradorlikni oshirish bo‘yicha qarorlar qabul qilishda amaliy ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar tahlili

Raqamli iqtisodiyotning shakllanishi va xizmat ko‘rsatish sohasi faoliyatining transformatsiyalanishi aktivlar boshqaruvi masalasini zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarning markaziy yo‘nalishlaridan biriga aylantirdi. So‘nggi yillarda ilmiy adabiyotlarda korxona aktivlarini boshqarish samaradorligi, raqamli texnologiyalarning iqtisodiy natijalarga ta’siri hamda xizmatlar sektorida resurslardan foydalanishning yangi mexanizmlari bo‘yicha ko‘plab nazariy va amaliy tadqiqotlar amalga oshirilgan. Aktivlar boshqaruvi nazariyasining shakllanishi klassik iqtisodiy maktab vakillarining kapital va ishlab chiqarish omillaridan foydalanish samaradorligiga oid qarashlari bilan bog‘liq. Keyinchalik korporativ moliya nazariyasida aktivlarni boshqarish korxona qiymatini oshirishning muhim vositasi sifatida talqin qilina boshlandi. Ushbu yondashuvga ko‘ra, korxona aktivlaridan foydalanish samaradorligi rentabellik, likvidlik va moliyaviy barqarorlikning asosiy determinantlaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy iqtisodiy adabiyotlarda esa aktivlarni boshqarish faqat moliyaviy ko‘rsatkichlar bilan emas, balki texnologik va institutsional omillar bilan ham bog‘liq holda o‘rganilmoqda.

Raqamli iqtisodiyot konsepsiyasining ilmiy asoslari Tapscott, Brynjolfsson va McAfee, Castells kabi olimlarning tadqiqotlarida keng yoritilgan. Ularning fikricha, raqamli texnologiyalar iqtisodiy tizimda axborot almashinuvi xarajatlarini keskin kamaytirib, resurslardan foydalanish samaradorligini oshiradi. Ayniqsa, korxona boshqaruvida ma’lumotlar bazalari, bulutli texnologiyalar va sun’iy intellektdan foydalanish aktivlarning harakatini real vaqt rejimida monitoring qilish imkoniyatini yaratadi. Natijada boshqaruv qarorlarining aniqligi ortib, iqtisodiy samaradorlik ko‘rsatkichlari yaxshilanadi. Brynjolfsson va McAfee raqamli texnologiyalarni korxonalarda joriy etish mehnat unumdorligi va kapital samaradorligini oshirishning eng muhim omillaridan biri ekanligini ta’kidlaydi. Ularning tadqiqotlarida axborot texnologiyalariga investitsiya kiritgan korxonalar aktivlar rentabelligi bo‘yicha an’anaviy boshqaruv tizimidan foydalanuvchi korxonalarga nisbatan yuqori natijalarni namoyish etishi aniqlangan. Mualliflar raqamlashtirishning asosiy afzalligi sifatida ma’lumotlarga asoslangan boshqaruv modelining shakllanishini ko‘rsatadilar.

Xizmatlar iqtisodiyoti nazariyasida esa aktivlar boshqaruvi o‘ziga xos xususiyatlarga ega. Fitzsimmons va Fitzsimmons xizmatlar sektorida aktivlarning muhim qismi nomoddiy xarakterga egaligini ta’kidlaydi. Ularning fikriga ko‘ra, xizmatlar ko‘rsatish jarayonida axborot resurslari, intellektual kapital va mijozlar bazasi moddiy aktivlar bilan teng darajada ahamiyat kasb etadi. Shu sababli xizmat ko‘rsatish korxonalarida aktivlar boshqaruvini raqamlashtirishning iqtisodiy samarasini baholashda nomoddiy aktivlarning roli alohida hisobga olinishi zarur. Xalqaro tajribada ERP tizimlari orqali aktivlarni boshqarish samaradorligini o‘rganishga bag‘ishlangan ko‘plab tadqiqotlar mavjud. Davenport ERP tizimlarining joriy etilishi korxonalarda resurslar harakatini markazlashgan tarzda boshqarish imkonini berishini asoslab bergan. Muallif ERP texnologiyalarining aktivlar aylanuvchanligi va operatsion samaradorlikka sezilarli ta’sir ko‘rsatishini empirik ma’lumotlar asosida isbotlagan.

Shuningdek, IoT texnologiyalarining aktivlar boshqaruvidagi roli ham ilmiy adabiyotlarda keng tadqiq qilingan. Porter va Heppelmann “aqlli aktivlar” konsepsiyasini ilgari surib, sensorlar va raqamli monitoring vositalari yordamida korxona aktivlaridan foydalanish samaradorligini oshirish mumkinligini ko‘rsatgan. Ularning tadqiqotlariga ko‘ra, IoT texnologiyalaridan foydalangan korxonalarda texnik nosozliklar soni kamayib, aktivlarning xizmat muddati uzayadi va ekspluatatsiya xarajatlari qisqaradi. Sun’iy intellekt va katta hajmdagi ma’lumotlar (Big Data) texnologiyalarining rivojlanishi aktivlar boshqaruvi bo‘yicha ilmiy qarashlarni yangi bosqichga olib chiqdi. Wamba va hamkorlari Big Data texnologiyalaridan foydalanish korxonalarda aktivlardan foydalanish samaradorligini oshirish bilan bir qatorda strategik rejalashtirish sifatini ham yaxshilashini ta’kidlaydi. Tadqiqotchilar ma’lumotlarni chuqur tahlil qilish orqali aktivlarga bo‘lgan ehtiyojni aniq prognozlash va xarajatlarni optimallashtirish mumkinligini ko‘rsatadi.

O‘zbekiston iqtisodiyotida ham raqamli transformatsiya jarayonlari faol davom etmoqda. So‘nggi yillarda qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar iqtisodiyot tarmoqlarini raqamlashtirish va

zamonaviy boshqaruv tizimlarini joriy etishga qaratilgan. “Raqamli O‘zbekiston-2030” strategiyasi, elektron hukumat tizimining rivojlantirilishi, raqamli xizmatlar ulushining kengayishi hamda biznes jarayonlarini avtomatlashtirish bo‘yicha qabul qilingan dasturlar korxonalarda aktivlar boshqaruvini modernizatsiya qilish uchun muhim institutsional asos yaratdi. Mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan amalga oshirilgan tadqiqotlarda ham korxona boshqaruvi va raqamlashtirish masalalari o‘rganilgan. Biroq mavjud ilmiy ishlarda asosan raqamli texnologiyalarni joriy etishning umumiy iqtisodiy ta’siri yoki elektron tijorat rivojlanishi masalalari yoritilgan bo‘lib, xizmat ko‘rsatish korxonalarida aktivlar boshqaruvini raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorlikka ta’siri yetarli darajada tadqiq etilmagan.

Mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, xorijiy tadqiqotlarda aktivlar boshqaruvining raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalashuvi keng o‘rganilgan bo‘lsa-da, ushbu masalaning xizmat ko‘rsatish sohasi misolida, ayniqsa O‘zbekiston sharoitida iqtisodiy samaradorlikka ta’siri bo‘yicha ilmiy tadqiqotlar soni cheklangan. Ko‘pchilik ishlarda texnologik jihatlar ustuvor bo‘lib, aktivlar aylanuvchanligi, rentabellik, xarajatlar samaradorligi va resurslardan foydalanish ko‘rsatkichlari bilan bog‘liq kompleks iqtisodiy tahlillar yetarli emas. Shu nuqtai nazardan, mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligi xizmat ko‘rsatish korxonalarida aktivlar boshqaruvini raqamlashtirish va uning iqtisodiy samaradorlikka ta’sirini yagona tizim sifatida o‘rganishga qaratilganligi bilan izohlanadi. Tadqiqotda raqamli texnologiyalar, aktivlar boshqaruvi va iqtisodiy samaradorlik o‘rtasidagi bog‘liqlik ekonometrik yondashuv asosida baholanadi hamda xizmat ko‘rsatish korxonalari faoliyatini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqiladi.

Metodologiya

Mazkur tadqiqotda xizmat ko‘rsatish korxonalarida aktivlar boshqaruvini raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorlikka ta’sirini baholash uchun ekonometrik tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning empirik bazasini 2015-2025-yillar davomida O‘zbekiston xizmat ko‘rsatish sohasi bo‘yicha shakllangan statistik ma’lumotlar tashkil etadi. Ma’lumotlar O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, Raqamli texnologiyalar vazirligi, Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi hamda korxonalar faoliyatiga oid ochiq statistik manbalar asosida shakllantirildi. Tadqiqotning nazariy asosini resurslarga asoslangan yondashuv, raqamli transformatsiya nazariyasi hamda korxona samaradorligi konsepsiyasi tashkil etadi. Ushbu yondashuvlarga ko‘ra, korxona aktivlarini boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanish resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish orqali iqtisodiy natijalarga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Natijalar va Muhokama

Tadqiqot doirasida xizmat ko‘rsatish korxonalarida aktivlar boshqaruvini raqamlashtirish va iqtisodiy samaradorlik o‘rtasidagi bog‘liqlik tahlil qilindi. Olingan natijalar raqamli texnologiyalarning aktivlardan foydalanish samaradorligiga sezilarli ta’sir ko‘rsatishini tasdiqladi. Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamlashtirish darajasining ortishi korxonalarda aktivlar aylanuvchanligi, mehnat unumdorligi va rentabellik ko‘rsatkichlarining yaxshilanishiga xizmat qilmoqda. Xizmat ko‘rsatish sohasida aktivlarni boshqarishning an’anaviy usullari ko‘pincha ma’lumotlar almashinuvi sekinligi, monitoring jarayonlarining murakkabligi va resurslardan foydalanish samaradorligini baholashdagi cheklovlar bilan tavsiflanadi. Raqamli boshqaruv tizimlarining joriy etilishi esa ushbu muammolarni bartaraf etib, aktivlarning harakati va holatini real vaqt rejimida kuzatish imkoniyatini yaratadi. Natijada boshqaruv qarorlarining aniqligi oshadi va resurslardan foydalanish samaradorligi yaxshilanadi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, tadqiqot davrida xizmat ko‘rsatish korxonalarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga yo‘naltirilgan investitsiyalar hajmi muntazam ortib borgan. Bu holat korxonalarning ERP tizimlari, bulutli texnologiyalar, elektron ma’lumotlar bazalari va avtomatlashtirilgan boshqaruv platformalaridan foydalanish darajasining oshishiga olib kelgan. Mazkur jarayon aktivlar boshqaruvi sifat jihatdan yangi bosqichga o‘tganligini ko‘rsatadi.

Jadval 1

Xizmat ko‘rsatish korxonalarida aktivlar boshqaruvini raqamlashtirish va iqtisodiy samaradorlik ko‘rsatkichlari dinamikasi (2015–2025-yillar)[1]

Yillar	Raqamlashtirish indeksi (%)	Aktivlar aylanuvchanligi (marta)	Mehnat unumdorligi (mln so‘m/kishi)	Rentabellik (%)
2015	21.4	1.38	42.5	8.7
2016	24.8	1.43	45.1	9.2
2017	29.6	1.49	49.8	10.1
2018	35.2	1.57	55.4	11.3
2019	41.8	1.66	62.7	12.5
2020	48.3	1.71	65.2	12.1
2021	58.6	1.84	73.5	13.7
2022	67.4	1.96	82.8	15.2
2023	75.9	2.08	94.6	16.8
2024	82.7	2.19	105.4	18.3
2025	87.5	2.28	114.2	19.5

Jadval ma’lumotlari raqamlashtirish darajasi va iqtisodiy samaradorlik ko‘rsatkichlari o‘rtasida ijobiy tendensiya mavjudligini ko‘rsatadi. Xususan, raqamlashtirish indeksi 2015-yildagi 21,4 foizdan 2025-yilda 87,5 foizga yetgan bo‘lsa, aktivlar aylanuvchanligi 1,38 martadan 2,28 martagacha oshgan. Shu davrda mehnat unumdorligi qariyb uch barobarga, rentabellik darajasi esa ikki martadan ortiq ko‘paygan. Ekonometrik model natijalari ham ushbu bog‘liqlikni tasdiqladi. Modelda raqamlashtirish indeksi iqtisodiy samaradorlikka eng katta ta’sir ko‘rsatuvchi omillardan biri sifatida namoyon bo‘ldi. Bu holat xizmat ko‘rsatish korxonalarida raqamli texnologiyalar investitsiyalar samaradorligini oshirishning muhim vositasi ekanligini ko‘rsatadi.

Jadval 2

Aktivlar boshqaruvini raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorlikka ta’siri bo‘yicha regressiya natijalari

O‘zgaruvchi	Koeffitsient (β)	t-statistika	Ahamiyatlilik
DIG	0.514	6.82	Yuqori
FA	0.298	4.91	Yuqori
ATO	0.267	4.27	Yuqori
LP	0.184	3.76	Ahamiyatli
ICT	0.341	5.18	Yuqori

Model bo‘yicha determinatsiya koeffitsienti yuqori darajada shakllangan bo‘lib, iqtisodiy samaradorlikdagi o‘zgarishlarning asosiy qismi tanlangan omillar bilan izohlanishini ko‘rsatadi. Ayniqsa, raqamlashtirish indeksi koeffitsientining eng yuqori qiymatga ega bo‘lishi aktivlarni boshqarish tizimlarini avtomatlashtirish korxona natijalariga sezilarli ta’sir ko‘rsatishini anglatadi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, ERP va CRM tizimlaridan foydalanish aktivlar harakati ustidan nazoratni kuchaytiradi. Bu esa aktivlarning bekor turib qolish holatlarini kamaytiradi va ulardan foydalanish intensivligini oshiradi. Xizmat ko‘rsatish korxonalarida aktivlardan foydalanish samaradorligining oshishi xarajatlarning qisqarishi bilan bir qatorda xizmatlar sifatining yaxshilanishiga ham olib keladi.

Tahlil davomida raqamli texnologiyalarning iqtisodiy samaradorlikka ta’siri bir necha mexanizmlar orqali amalga oshishi aniqlandi. Birinchidan, avtomatlashtirish ma’muriy xarajatlarni qisqartiradi.

[1] O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tizimlashtirilgan.

Ikkinchidan, ma’lumotlarning real vaqt rejimida qayta ishlanishi boshqaruv qarorlarining tezkorligini oshiradi. Uchinchidan, aktivlardan foydalanish monitoringining kuchayishi ekspluatatsiya xarajatlarini kamaytiradi va aktivlarning xizmat muddatini uzaytiradi. Xizmat ko‘rsatish sohasida nomoddiy aktivlar ulushining yuqoriligi ham raqamlashtirish samaradorligini oshiruvchi omillardan biri hisoblanadi. Mijozlar bazasi, ma’lumotlar resurslari va intellektual kapital kabi aktivlarni raqamli platformalar orqali boshqarish korxonalarning bozor imkoniyatlarini kengaytiradi. Natijada xizmatlar sifati va mijozlar qoniqish darajasi ortadi.

Tadqiqot natijalari xalqaro ilmiy adabiyotlarda keltirilgan xulosalar bilan hamohangdir. Xususan, Brynjolfsson va McAfee, Davenport hamda Porter va Heppelmann tomonidan ilgari surilgan nazariy qarashlar raqamli texnologiyalar korxona samaradorligini oshirishning muhim manbai ekanligini ko‘rsatadi. Olingan natijalar ushbu nazariy yondashuvlarning O‘zbekiston xizmat ko‘rsatish sohasi sharoitida ham amal qilishini tasdiqlaydi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari xizmat ko‘rsatish korxonalarida aktivlar boshqaruvini raqamlashtirish iqtisodiy samaradorlikni oshirishning strategik omili ekanligini ko‘rsatdi. Raqamli texnologiyalar aktivlardan foydalanish samaradorligini oshirish, xarajatlarni optimallashtirish, xizmatlar sifatini yaxshilash va korxonalarning raqobatbardoshligini kuchaytirish orqali iqtisodiy o‘sishning muhim manbaiga aylanmoqda. Shu sababli xizmat ko‘rsatish korxonalarida raqamli aktivlar boshqaruvi tizimlarini keng joriy etish iqtisodiy siyosatning ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralishi lozim.

Xulosa va Takliflar

Mazkur tadqiqot xizmat ko‘rsatish korxonalarida aktivlar boshqaruvini raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorlikka ta’sirini nazariy va amaliy jihatdan baholashga bag‘ishlandi. Tadqiqot davomida iqtisodiy adabiyotlar, xalqaro tajriba hamda xizmat ko‘rsatish sohasi rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari tahlil qilinib, aktivlarni boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanish korxona faoliyatining muhim strategik omiliga aylanib borayotgani aniqlandi. Tadqiqot natijalari raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalar iqtisodiy samaradorligini oshirishda aktivlarni boshqarish tizimlarini modernizatsiya qilish alohida ahamiyat kasb etishini ko‘rsatdi. Xizmat ko‘rsatish korxonalarida ERP tizimlari, CRM platformalari, bulutli texnologiyalar, sun’iy intellekt elementlari va ma’lumotlarni avtomatlashtirilgan qayta ishlash vositalarining joriy etilishi resurslardan foydalanish samaradorligini sezilarli ravishda oshiradi. Bunday tizimlar aktivlar holatini real vaqt rejimida monitoring qilish, ulardan foydalanish darajasini nazorat qilish hamda boshqaruv qarorlarining tezkorligini ta’minlash imkonini beradi.

Ekonometrik tahlil natijalari aktivlar boshqaruvini raqamlashtirish iqtisodiy samaradorlikning eng muhim determinantlaridan biri ekanligini tasdiqladi. Tadqiqotda qo‘llanilgan model bo‘yicha raqamlashtirish indeksi korxona rentabelligi va aktivlar aylanuvchanligiga eng katta ta’sir ko‘rsatuvchi omil sifatida namoyon bo‘ldi. Bu esa raqamli transformatsiya jarayonlari iqtisodiy natijalarni yaxshilashning asosiy mexanizmlaridan biri ekanligini anglatadi. Shuningdek, tadqiqot davomida aktivlar boshqaruvini raqamlashtirish mehnat unumdorligini oshirish, ekspluatatsion xarajatlarni kamaytirish va xizmat ko‘rsatish sifatini yaxshilashga xizmat qilishi aniqlandi. Ayniqsa, xizmatlar sektorida nomoddiy aktivlar ulushining yuqoriligi raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligini yanada kuchaytiradi. Mijozlar ma’lumotlari bazasi, intellektual kapital va axborot resurslarini samarali boshqarish korxonalarning bozor imkoniyatlarini kengaytiradi hamda ularning raqobatbardoshligini mustahkamlaydi.

Tadqiqot natijalari asosida xizmat ko‘rsatish korxonalarida aktivlar boshqaruvi samaradorligini oshirishga qaratilgan quyidagi ilmiy-amaliy takliflarni ilgari surish mumkin.

Korxonalarda aktivlar boshqaruvining yagona raqamli platformalarini shakllantirish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Bunday platformalar moddiy va nomoddiy aktivlarning holatini monitoring qilish, resurslar harakatini nazorat qilish hamda aktivlardan foydalanish samaradorligini kompleks baholash imkonini beradi. Xizmat ko‘rsatish korxonalarida ERP va CRM tizimlarini keng joriy etish zarur.

Mazkur tizimlar korxona ichki jarayonlarini integratsiyalash orqali aktivlar aylanuvchanligini oshirish va boshqaruv xarajatlarini kamaytirishga xizmat qiladi. Aktivlar boshqaruvida sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalaridan foydalanish ko'lamini kengaytirish lozim. Ushbu texnologiyalar asosida aktivlar holatini prognozlash, texnik xizmat ko'rsatish muddatlarini optimallashtirish va investitsion qarorlar samaradorligini oshirish mumkin. Korxonalarda raqamli kompetensiyalarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarur. Raqamli texnologiyalar samaradorligi ko'p jihatdan ularni boshqaruvchi xodimlarning malakasi va kasbiy tayyorgarligiga bog'liq bo'lganligi sababli kadrlar salohiyatini oshirish ustuvor vazifa hisoblanadi.

Davlat tomonidan xizmat ko'rsatish korxonalarining raqamli transformatsiyasini qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kengaytirish maqsadga muvofiqdir. Soliq imtiyozlari, innovatsion loyihalarni moliyalashtirish dasturlari va raqamli infratuzilmani rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar aktivlar boshqaruvini raqamlashtirish jarayonlarini jadallashtiradi. Kelgusidagi ilmiy tadqiqotlarda xizmat ko'rsatish korxonalarida aktivlar boshqaruvini raqamlashtirishning alohida yo'nalishlari, jumladan, sun'iy intellekt, blokcheyn texnologiyalari va raqamli egizaklar tizimlarining iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini chuqurroq o'rganish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Umuman olganda, raqamli iqtisodiyot sharoitida aktivlar boshqaruvini raqamlashtirish xizmat ko'rsatish korxonalarining uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlovchi, resurslardan foydalanish samaradorligini oshiruvchi va iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi strategik omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu sababli mazkur yo'nalishni rivojlantirish nafaqat alohida korxonalar, balki butun xizmatlar sektori raqobatbardoshligini oshirishning muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF–6079-son Farmoni. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF–60-son Farmoni. 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF–158-son Farmoni. "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida.
4. O'zbekiston Respublikasining 2023-yil 24-iyuldagi O'RQ–851-son Qonuni. Raqamli texnologiyalar va elektron xizmatlarni rivojlantirishga oid normalar.
5. O'zbekiston Respublikasining 2021-yil yangi tahrirdagi Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risidagi Qonuni
6. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. (2024). O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi bo'yicha statistik to'plam. Toshkent.
7. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. (2025). Xizmatlar sohasi rivojlanishi ko'rsatkichlari. Toshkent.
8. O'zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi. (2024). Raqamli iqtisodiyot rivojlanishi bo'yicha yillik hisobot. Toshkent.
9. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi. (2024). Investitsion faoliyat natijalari bo'yicha yillik hisobot. Toshkent.
10. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2024). Yillik hisobot. Toshkent.
11. Barney, J. B. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. Journal of Management, 17(1), 99–120. https://doi.org/10.1177/014920639101700108
12. Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). The second machine age: Work, progress, and prosperity in a time of brilliant technologies. W.W. Norton & Company.
13. Teece, D. J. (2018). Business models and dynamic capabilities. Long Range Planning, 51(1), 40–49. https://doi.org/10.1016/j.lrp.2017.06.007

14. Wamba, S. F., Gunasekaran, A., Akter, S., Ren, S. J. F., Dubey, R., & Childe, S. J. (2017). Big data analytics and firm performance. Journal of Business Research, 70, 356–365. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2016.08.009
15. Westerman, G., Bonnet, D., & McAfee, A. (2014). Leading digital: Turning technology into business transformation. Harvard Business Review Press.
16. Bharadwaj, A., El Sawy, O. A., Pavlou, P. A., & Venkatraman, N. (2013). Digital business strategy. MIS Quarterly, 37(2), 471–482.
17. Schwab, K. (2017). The fourth industrial revolution. Crown Business.
18. Vial, G. (2019). Understanding digital transformation. The Journal of Strategic Information Systems, 28(2), 118–144. https://doi.org/10.1016/j.jsis.2019.01.003
19. International Telecommunication Union. (2024). Measuring digital development: Facts and figures 2024. ITU Publications.